

Ympäristötyyppikuunnelma

- Ruokkii mielikuvitusta ja mahdollistaa eläytymisen. Opettaa kiinnittämään huomiota elinympäristöjen tunnusmerkkeihin. Parhaimmillaan rentouttaa ja elvyttää.
- Sisätiloissa, ulkona.
- Pelaaja: 1 <
- Edellytykset: Hyvä kuulo, rento istuma-asento.
- Välineet: tarvittaessa paperi ja kynä, johon kirjoittaa vastaus kustakin ympäristöstä.

Ympäristötyyppikuunnelmassa kuvaillaan mielenkiintoisesti tiettyjä elinympäristöjä ilman että niiden nimiä annetaan. Näitä elinympäristöjä on tarkoitus arvailla kuvailun jälkeen. Kuvailut ovat kuin ohjattuja visualisaatiota; kuvitellaan itsensä kyseiseen elinympäristöön elävän ohjauksen johdattamana. Ohjaajan on tarkoitus lukea ne ääneen. Tässä leikissä niitä on kuusi kappaletta: Suo, lehto, pelto, talousmetsä, niitty & kaupunkipuisto

Elinympäristöjen kuunnelmat on asetettu tiettyyn järjestykseen, ja elinympäristöstä toiseen on mahdollista siirtyä jatkumona. Jokaisen kuunnelman jälkeen on mahdollista antaa arvailua varten vaihtoehdot, ja sen jälkeen kuunnelma jatkuu toiseen elinympäristöön. Jälkimmäisen kuunnelman alussa edellisen elinympäristön nimi on aina kerrottu. Kuunnelmat toimivat kuitenkin yksittäisinäkin, kuulijoiden keskittymiskyvyn mukaan.

Leikkiäkseenne ympäristötyyppikuunnelmaa, pyydä kuulijoita ottamaan mukava asento ja varmistamaan, että he kuulevat sinut selkeästi kun puhut. Sano, että viet heidät nyt retkelle tutustumaan jännittäviin mutta useimmille tuttuihin suomalaisen luonnon elinympäristöihin. Pyydä heitä kiinnittämään tarkasti huomiota elinympäristön kuvailuun, sillä heidän tulee lopuksi arvata mistä elinympäristöstä on kyse. Pyydä heitä keskittymään siihen mitä he "näkevät" mielikuvituksensa silmin.

Lopuksi voidaan mennä pareihin ja keskustella kuulijoiden kokemuksista kustakin elinympäristöstä ja millaisena he sen kuvittelivat. Mielikuvissa syntyneitä elinympäristöjä voidaan myös kuvittaa paperille. Kokemuksia voi olla antoisaa jakaa, ja kuulijat voivat myös kertoa omia elämäntarinoitaan, joissa nämä elinympäristöt ovat olleet osana.

1. Elinympäristö

Edessäsi avautuu laaja tasanko, jota värittää lampareiden ja niiden välissä risteilevien vihreiden juovien mosaiikki. Astut lähemmäksi tätä elinympäristöä ja tunnet jo pehmeän sammalmättään painuvan alemmaksi askeleesi painosta. Sammalmättään värit vaihtelevat vihreästä lähes kirkkaanpunaiseen. Kun katselet sammalta tarkemmin, se näyttää ihan ruusunnupulta tai tähdeltä. Tunnistat kasvin lopuksi. Sen täytyy olla rahkasammalta!

Astelet sammalmättäitä pitkin ja vastaasi tulee joitakin pienehköjä kieroita taipuneita puita, jotka kuitenkin vaikuttavat kasvaneen siinä jo pitkään. Katselet viereisiä tummavetisiä lampareita, joiden päällä vesimittarit uiskentelevat. Varot askeleitasi, ettet vahingossa uppoa joukkoon.

Otat syvän henkäyksen ja nuuhkit tämän elinympäristön ilmaa. Se tuoksuu raikkaalle. Astellessasi lampareiden viertä, kiinnität huomiota, kuinka lampareiden pintaan nousee

kuplia ja pian ilma täyttyy mädästä lemusta, ihan kuin joku olisi liian pitkään pidätellyt pierua sisällään.

Tämä elinympäristö on tyypillinen Suomen ilmasto-oloihin, mutta maailman mittakaavassa ainutlaatuinen. Alunperin kolmannes maastamme on ollut tätä elinympäristöä.

Suomalaisesta perinteestä elinympäristö on tuttu myös Kalevalasta, jossa Joukahainen joutui tähän elinympäristöön Väinämöisen laulaessa hänet sinne.

Tälle elinympäristötyypille on annettu tietty nimi. Mieti hetki itsekseksi mikä se voisi olla, ennen kuin jatkamme retkeä toisille alueille.

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Niitty
- b) Tunturi
- c) Suo**
- d) Järvi”)

“Nyt on aika jatkaa seuraavaan elinympäristöön.”

2. Elinympäristö

*Olet juuri astunut **suolta** yhteen Suomen monimuotoisimmista ja eksoottisimmista elinympäristöistä. Katso ympärillesi. Näet lehtipuiden hallitsevan näkymää. Näin aikaisin keväällä metsänpohjaan pääsee vielä paljon valoa, mutta puiden puhjetessa lehteen auringonsäteet eivät enää yllä maan pinnalle.*

Alat kulkea pitkin löytämäsi polkua, joka kiemurtelee puuvanhusten välistä. Kulje eteenpäin hitaasti ja tunne pehmeä, lähes multava maa jalkojesi alla. Pysähdyt hetkeksi tunnustelemaan maata. Tunnet sen pehmeuden ja kuohkeuden. Kuvittelet erilaiset kastemadot ja muut pienet hyönteiset jotka elävät siinä. Nuuhkit ilmaa maan yllä ja haistat siinä maatuvien lehtien tuoksun. Ollessasi lähellä maan pintaa huomaat hyvin selkeästi hentojen ja ruohovartisten kasvien, kuten sinivuokon ja keltavuokon värikkäät kukat.

Jatkat kulkemista syvemmälle puiden siimekseen. Lehtipuiden, kuten tammien ja vaahteroiden, lisäksi kohtaat matkallasi pensaita, joista tunnistat näsiän vaaleanpunaiset kukat sen varressa. Muita tässä elinympäristössä kasvavia pensaita ovat muun muassa taikinamarja, koiranheisi, mustakonnanmarja sekä puumainen pähkinäpensas. Tämän elinympäristön kasvit suosivat usein kalkkia ja siksi niitä ei löydä tavanomaisimmista suomalaisista happamammista elinympäristöistä.

Näitä elinympäristöjä on enää vähän jäljellä, koska useimmat on niiden ravinteikkuuden takia raivattu pelloiksi. Tätä elinympäristöä on kasvanut yleisimmin eteläisessä Suomessa.

Tälle elinympäristötyypille on annettu tietty nimi. Mieti hetki itsekseksi mikä se voisi olla, ennen kuin jatkamme retkeä seuraavalle alueelle.

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Kuiva kangasmetsä
- b) Lehto**
- c) Karukkokangas
- d) Kaupunkipuisto”)

“Nyt on aika jatkaa seuraavaan elinympäristöön.”

3. Elinympäristö

Olet saapunut **lehdosta** keskelle avointa ja laajaa maisemaa. Maa jatkuu tasaisena lähes silmin kantamattomiin ja näet horisontissa kohoavien puiden ääriviivoja. Huomaat edessäsi avautuvan elinympäristön reunoilla vanhoja punaisia puisia rakennuksia.

Lämmin tuulen viima puhaltaa vasten kasvojasi ja tunnet kuinka se hellii ihoasi sitä lämmittäen. Näillä alueilla pääsee usein tuulemaan kovaa, koska metsää ei ole sitä hidastamassa.

Kuljet hiekkaista autotietä pitkin ja tunnet kuinka maa on painautunut tiiviiksi jalkojesi alla. Katso eteenpäin. Näet, kuinka tie jatkuu suorana eteenpäin ja sitä reunustaa oja molemmilta puolilta. Ojan toisella puolella on noin puolen metrin korkuinen heinäkaistale, joka kasvaa nopeasti kevään edistyessä. Tarkastelet katsomaan heinäkaistaleen takaa avautuvaa mielenkiintoista elinympäristöä.

Huomaat siellä liikettä. Katsot tarkemmin ja huomaat muutaman ison valkoisen linnun tepastelemassa tämän elinympäristön lähes paljaalla mustalla maalla. “Joutsenia!” huudat hiljaa itsekseksi. Lisäksi kaukaisuudessa, elinympäristön päinvastaisella reunalla, on muutakin. Pieni ryhmä metsäkauriita on tullut ruokailemaan alueelle. Ne selvästi etsivät jotain pää painuksissa. Ne ovat varmaan tulleet syömään ja etsivät edelleen viime vuoden aikaisia kasvien osia.

Löydät kohdan, josta oja on helppo ylittää ja siirryt lähemmäksi katsomaan heinäkaistaleen takaa avautuvaa elinympäristöä. Myöhemmin kesällä siinä luultavasti kasvaisi jotain tiettyä hyötykasvia, tällä hetkellä siinä kuitenkin töröttää ainoastaan viimevuotisia heinäkorsia kuin parran sänki. Kasvillisuuden yksipuolisuuden takia elinympäristö on myös alttiina erilaisille mullistuksille, kuten tuholaisille.

Tässä elinympäristössä on ihmistoiminnalla selkeä vaikutus. Nämä alueet ovat erityisen tärkeitä maataloudelle ja yleisiä Suomessa pohjoista Lappia lukuun ottamatta.

Tälle elinympäristötyypille on annettu tietty nimi. Mieti hetki itsekseksi mikä se voisi olla, ennen kuin jatkamme retkeä seuraavalle alueelle.

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Suo
- b) Keto
- c) Pelto / maatalousalue**
- d) Kaupunkipuisto”)

“Nyt on aika jatkaa seuraavaan elinympäristöön.”

4. Elinympäristö

Olet juuri astunut **pellolta** yhteen Suomen yleisimmistä elinympäristöistä. Katso hetki ympärillesi. Huomaat kuinka täällä kasvaa poikkeuksellisen paljon mäntyjä. Ympärilläsi on kirkasta, sillä aurinko pääsee helposti paistamaan puiden läpi maahan asti. Tunnet myös kuinka tuuli puhalttaa ajoittain väljässä puisessa maisemassa.

Lähellä sinua kasvaa nuoria puiden vesoja, tunnistat niistä pajun taipuisat oksat sekä nuorukaiset kuusen alut. Kulkiessasi tässä elinympäristössä joudut välillä pujottelemaan maahan kaadettujen nuorten puiden runkojen välissä. Maasta löytyy tasaisesti leikattuja kantoja yksi toisensa jälkeen.

Kuulet piipitystä vasemmalla puolellasi. Nostat katseesi ja huomaat punavatsaisen pienehkön linnun istuvan viereisen puun oksalla. Katselet kuinka se pomppii pirteänä männyn neulaisten oksien lomassa aina oksalta toiselle. Pysähdyt hetkeksi katsomaan ja kuuntelemaan linnun touhuilua. Sehän taitaa olla pirteä kuin peipponen, Suomen yleisimpiä lintuja. Peippo jatkaa lopulta menoaan kauemmas puiden siimekseen.

Katsot puista maisemaa tarkemmin ja huomaat männyissä erityistä samankaltaisuutta normaaliin verrattuna. Kaikki männyt ovat rungoiltaan suoria ja samankokoisia sekä kasvavat suunnilleen saman etäisyyden päässä toisistaan. Maasta ei juurikaan löydä kuivalle kangasmetsälle ominaista kanervaa tai puolukkaa, vaan oikeastaan maa on hyvin rikkonaista.

Jatkat kävelyä ja vastaasi tulee oja, joka on virtaviivaisen suora ja tasainen, ja se näyttää halkovan metsämaata pitkän pätkän. Maassa ojan toisella puolella, huomaat maassa kaksi vierekkäistä uraa, ihan kuin siitä olisi liikuttu raskaalla ajoneuvolla.

Tämä elinympäristö on metsätyypiltään kuiva kangasmetsä, mutta sille on ihmisen hyödyntämisen johdosta annettu erityinen nimi. Mikä se voisi olla?

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Pelto
- b) Talousmetsä**
- c) Karukkokangas
- d) Kaupunkipuisto”)

“Nyt on aika jatkaa seuraavaan elinympäristöön.”

5. Elinympäristö

Olet juuri saapunut **talousmetsästä** avoimen ja kumpuilevan maiseman äärelle. Alueen reunoilla on vielä jäljellä jäänteitä haka-aidoista. Sää on aurinkoinen ja menet hetkeksi makuulle matalan nurmen päälle nauttimaan auringonpaisteesta. Tunne kuinka se lämmittää kasvojasi. Tässä elinympäristössä kasvillisuus on paikoin lyhyttä, paikoin pitkää ja alue on aurinkoisella säällä paahteinen ja kuiva. Liikutat kättäsi nurmella ja tunnustelet

sormenpäilläsi erilaisia kasvien lehtiä ja niiden vasta puhjenneita kukkia. Yläpuolellasi kuulet tuttua surinaa ja huomaat kuinka kimalainen pörräsi juuri ylitsesi imemään mettä pikkulaukun keltaisista pullottavista kukista. Tällä alueella on toden totta monimuotoinen kasvillisuus.

Nouset seisomaan ja lähdet astelemaan pitkin tätä avaraa elinympäristöä. Huomaat tuttuja kasveja, kuten apilaa ja kissankelloa mutta myös harvinaisempaa violettikukkaista varpua, kangasajuruohoa, joka on myös timjamin sukulaiskasvi. Tämä alue on kukkaloistossaan aivan ainutlaatuinen, huomaat kasveja joita et ole koskaan aikaisemmin nähnyt. Näet kukkien lomassa leijailevia värikkäitä perhosia ja katselet niiden kevyttä ja vaivatonta lentoa. Jaat heidän kanssaan saman ilon auringonpaisteesta ja kukkaloistosta.

Tuulenvire puhalttaa vasten kasvojasi ja se tuo mukanaan lannan hajua. Katsot tuulen suuntaan ja huomaat siellä lampaita, jotka pienessä aitauksessaan laiduntavat alueella. Katseesi viipyy hetken lampaiden märehimisessä ja siirtyy alueen reunaan. Näet siellä vanhoja perinteikkäitä maataloja ja siellä täällä myös heinäpaaleja. Täällä siis myös niitetään.

Tämä elinympäristö on ollut pitkään ihmisen muokkaama ja sieltä on löytänyt kotinsa monipuolinen eliölajisto. Alue voi olla kasvillisuudeltaan matalaa, mutta useat niistä ovat kasvaneet umpeen pitempiä kasveja, kuten maitohorsmaa ja kultapiiskua.

Tälle elinympäristötyypille on annettu tietty nimi. Mieti hetki itsekseksi mikä se voisi olla, ennen kuin jatkamme retkeä seuraavalle alueelle.

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Niitty / keto / laidun
- b) Pelto
- c) Kaupunkipuisto
- d) Kallio”)

“Nyt on aika jatkaa seuraavaan elinympäristöön.”

6. Elinympäristö

Olet saapunut **niityltä** yhteen Suomen luonnon kannalta erityiseen elinympäristöön, joka on alkanut muodostua vasta viime vuosisatojen aikana. Luonto on täällä pääosin tuttua, ja kuitenkin erilaista suhteessa muihin Suomen elinympäristöihin. Lämpötila on muutaman asteen normaalia yläpuolella. Valoisuus ei noudata pelkästään päivänvaloa, vaan elinympäristössä esiintyy muitakin valonlähteitä. Kuuntele hetki miltä ympärilläsi kuulostaa. Äänimaisemassa kuuluu jatkuvaa taustahuminaa ja saatat hyvin tunnistaa sieltä tuttuja ääniä, kuten piipityksiä ja töräytyksiä.

Lähdet liikkeelle astelemaan matalaa nurmea pitkin. Vastaasi tulee yksittäisiä paksuja ja vanhoja puunjärkäleitä, joka muistuttaa metsässä kasvavaa lehmusta, mutta runko on huomattavan erilainen. Katselet sen harmaanruskeaa runkoa ja huomaat sen paksuuden ja muhkuraisuuden. Muhkuroista sojottaa oksia. Katsot oksista puhkeavia lehtiä ja ne näyttävät kauniin herttamaisilta. Kyseessä on metsälehmuksen kaupungissa esiintymä risteymä, nimeltään puistolehmus. Katsoessasi ympärillesi huomaat muitakin erikoisia lehtipuita, joita

et ole koskaan nähnyt tyypillisessä metsässä. Niiden eteen on pystytetty nimikyltti. Liikut katsomaan niitä lähemmin: Jalopähkinä... hevuskastanja...

Huomaat puissa sukkelasti liikkuvan eläimen, ihan kuin puissa liikkuva apina. Se etsii selkeästi syötävää puista. Se pysähtyy paikalleen ja vaikuttaa huomanneen sinut. Mutta sehän on orava! Orava hyppää puusta toiseen taitavasti ja jatkaa ruuanhakuun.

Siirrä katseesi maahan ja tunnet sen multavuuden, mutta paikoin sieltä löytyy koirankakkaa sekä erilaisia pakkauskääreitä ja muita roskia. Nostat katsettasi ja huomaat etäisyyden päässä nurmea halkovia kävelyteitä ja ilmassa lentäviä isohkoja harmaanmustia isonokkaisia lintuja, jotka rientävät tutkimaan kävelytieltä löytynyttä paperipussia.. Variksia!

Tälle elinympäristötyypille on annettu tietty nimi. Mieti hetki itsekseesi mikä se voisi olla.

(Tehtävää helpottaakseen voi antaa esille vastausvaihtoehdot.

“Olisiko kuvailtu elinympäristö:

- a) Niitty
- b) Lehto
- c) Pelto
- d) Kaupunkipuisto / puisto / kaupunkiympäristö”)**